

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

معاونت پژوهش و فناوری

به نام خدا

نشر اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت متبلفم دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ماد انجمنیان و اعضاء هیات علمی و احد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را انجام

فحالیست های پژوهشی به نظر قرار داده و از آن تخلفی نکنیم

- 1- اصل برائت: التزام بر برائت جویی از حرکت ز رفتار غیر خدای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه های غیر علمی می آلائند.
- 2- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- 3- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اسامه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- 4- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم با حرمت با انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.
- 5- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- 6- اصل رازداری: تعهد به مینت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- 7- اصل تحقیق جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.
- 8- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.
- 9- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکز

دانشکده هنر و معماری / گروه پژوهش هنر

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: پژوهش هنر

عنوان:

رویکرد اسطوره کاوانه به نقش مایه شیر در فرش ایران از هخامنشیان تا قاجار

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمدرضا شریف زاده

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر غلامعلی حاتم

پژوهشگر:

محمدحسین خالقی

تابستان ۹۱

نقدیم به پدر و مادر عزیزم

با سپاس فراوان از راهنمایی اساتید گرانقدر و بزرگوارم جناب آقای دکتر
محمد رضا شریف زاده (استاد راهنما) و جناب آقای دکتر غلامعلی حاتم
(استاد مشاور) که در انجام این تحقیق صمیمانه مرا یاری نمودند.

تعه‌دنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجان‌ب محمدحسین خالقی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۶۲۶۵۲۰۰ در رشته پژوهش هنر که در تاریخ ۹۱/۶/۹

از پایان نامه خود تحت عنوان: رویکرد اسطوره کاوانه به نقش مایه شیر در فرش ایران از

هخامنشیان تا قاجار

بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجان‌ب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی هم سطح، پایین تر یا بالاتر در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجان‌ب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدارک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا:

بسمه تعالی

در تاریخ : ۹۱/۶/۹

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای محمدحسین خالقی از پایان‌نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷ تمام به حروف هفده تمام و با درجه بسیارخوب مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده هنر و معماری

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی : تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۶۰۱۱۵۹۰۲۰۰۲
عنوان پایان نامه: رویکرد اسطوره کاوانه به نقش مایه شیر در فرش ایران از هخامنشیان تا قاجار		
نام و نام خانوادگی دانشجو: محمدحسین خالقی	تاریخ شروع پایان نامه :	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۱/۶/۹
شماره دانشجویی: ۸۹۰۶۶۲۶۵۲۰۰	رشته تحصیلی: پژوهش هنر	
استاد / استادان راهنما: جناب آقای دکتر محمدرضا شریف زاده		
استاد / استادان مشاور: جناب آقای دکتر غلامعلی حاتم		
آدرس و شماره تلفن: خ ولیعصر-ک عمریه- پ۱۶		
تلفن: ۰۹۳۶۳۴۱۴۶۵۶		
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه ، اهداف ، روشهای اجرا و نتایج به دست آمده) : طی این پژوهش به معنای نمادین شیر در هنر فرش ایران از هخامنشیان تا قاجاریان می پردازیم. هنری که تحقیق راجع به آن در یکصد سال است که آغاز شده (ژوله ۱۳۸۱ ، ۱) و از منظر های تکنیک بافت و معانی طرح و نقش مایه مورد کنکاش قرار گرفته . در مورد نقش مایه ها و معانی آنها نکته ی اشتراک همه ی صاحب نظران ریشه ی اسطوره ای و آیینی نقش مایه های بکار رفته در این هنر است (فورد، ۲۰۰۲، ۳۸). از رویکرد های متفاوت بررسی معانی آیینی و اسطوره ای نقش مایه ها، دو رویکرد شاخص و مهم در روزگار ما وجود دارد. نقش مایه های آیینی و اسطوره ای که جهت یافتن معنای خود، دانش اسطوره شناسی با تاریخ ۲۰۰۰ ساله را بنا نهادند.		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا
مناسب نیست

فهرست

- ۱-۱ بیان مساله ۲
- ۲-۱ هدف ۳
- ۳-۱ اهمیت موضوع ۴
- ۴-۱ سوال ۵
- ۵-۱ چهارچوب نظری تحقیق ۵
- ۷-۱ روش تجزیه تحلیل اطلاعات ۶
- ۸-۱ ادبیات پژوهش ۶
- فصل دوم فرش ازدوران اساطیری تا ابتدای دوران اسلامی ۸
- ۱-۲-۱ واژه اسطوره ۹
- ۲-۲ تعریف اسطوره ۱۰
- ۳-۲ دلیل وجودی اسطوره ۱۱
- ۴-۲ اسطوره شناسی ۱۱
- ۵-۲ انواع گوناگون نقد اسطوره ای ۱۳
- ۶-۲ جریان های نقد اسطوره ای ۱۴
- ۷-۲ اسطوره و هنر ۱۷
- ۸-۲ فرش از دوران اساطیری تا عهد بلستان ۱۸
- ۹-۲ فرش در عهد مفرغ ۲۱
- ۱۰-۲ نمونه های فرش بافی عهد مفرغ در ایران ۲۲
- ۱۱-۲ نمونه های مکشوفه در شهر سوخته ۲۳
- ۱۲-۲ فرش در دوران مادها ۲۴
- ۱۳-۲ فرش در دوران هخامنشیان ۲۶
- ۱۴-۲ نمونه های فرش بافی هخامنشیان به روایت مورخان ۲۷

- ۳۱..... ۱۵-۲ نمونه های موجود قبل از پازیریک
- ۳۲..... ۱۶-۲ کاوش های باستان شناسی در پازیریک
- ۳۹..... ۱۷-۲ نتیجه گیری
- ۴۰..... ۱۸-۲ حمله اسکندر و حکومت سلوکیان
- ۴۱..... ۱۹-۲ اشکانیان-ظهور مسیحیت
- ۴۱..... ۲۰-۲ مقبره لوکان
- ۴۲..... ۲۱-۲ ساسانیان
- ۴۴..... ۲۲-۲ تکه فرش شهر قومنس
- ۴۷..... ۲۳-۲ فرش تاریخی و جواهر نشان بهارستان
- ۴۸..... ۲۴-۲ نظرات متفاوت در مورد بهارستان
- ۴۹..... ۲۵-۲ دیگر فرش های دوره ساسانی
- ۴۹..... ۲۶-۲ سالنامه چینی سوئی
- ۵۰..... ۲۷-۲ نتیجه گیری
- ۵۱..... فصل سوم فرش از ابتدای دوره اسلامی تا ابتدای صفویان
- ۵۲..... ۱-۳ قرون اولیه هجری پس از نفوذ اسلام و حکومت خلفای عرب
- ۵۲..... ۲-۳ مروری بر وضعیت فرش بافی اوایل دوران اسلامی
- ۵۳..... ۳-۳ ویژگی های قالی بافی اسلامی
- ۵۴..... ۴-۳ نمونه فرش های به جا مانده از اوایل دوران اسلامی
- ۵۴..... ۵-۳ پاره فرش های فسطاط
- ۵۴..... ۶-۳ فرش مسجد علاالدین در قونیه
- ۵۴..... ۷-۳ فرش های ترکان سلجوقی و عثمانی
- ۵۵..... ۸-۳ فرش شیر نشان
- ۵۶..... ۹-۳ دوران ایلخانان تیموریان و ترکمانان

- ۱۰-۳ ایلیخانان ۵۷
- ۱۱-۳ تیموریان ۵۸
- ۱۲-۳ شواهد موجود از نقشه های فرش در نگارگری های تیموری ۵۹
- ۱۳-۳ دو ویژگی زیبا شناسی فرش های تیموری ۶۰
- ۱۴-۳ مهمترین نقش مایه به جا مانده از این دوران نقش مایه هراتی (ماهی در هم) ۶۱
- ۱۵-۳ نمونه فرش موجود دوره تیموری در موزه برلین آتن ۶۱
- ۱۶-۳ ترکمانان ۶۲
- ۱۷-۳ معانی متفاوت شیر در فرهنگ اسلامی ۶۳
- فصل چهارم فرش در دوران صفویان ۶۵
- ۱-۴ دوران صفویان(عصر زرین قالی بافی) ۶۶
- ۲-۴ شاه اسماعیل صفوی ۶۷
- ۳-۴ شاه تهماسب ۶۸
- ۴-۴ شاه عباس ۶۹
- ۵-۴ جهانگردان غربی و کارگاه های قالی بافی ۷۲
- ۶-۴ تحول برپادی در قالی بافی ۷۴
- ۷-۴ طبقه بندی فرش های نفیس دوران صفوی ۷۵
- ۸-۴ دسته بندی بر اساس طرح و نقش فرش ۷۶
- ۱-۸-۴ گروه فرش های گلدانی ۷۶
- ۲-۸-۴ گروه فرش های درختی ۷۷
- ۳-۸-۴ انواع متفاوت طرح درختی ۷۷
- ۴-۸-۴ گروه فرش های باغی ۷۷
- ۵-۸-۴ نتیجه ۷۹
- ۶-۸-۴ گروه فرش های شکارگاه ۸۰

- ۸۰ ..... ۷-۸-۴ فرش شکار گاه
- ۸۳ ..... ۹-۸-۴ گروه فرش های مهرابی (جانمازی)
- ۸۳ ..... ۹- نتیجه ای که از فرش های جانمازی می توان گرفت
- ۸۴ ..... ۱۰-۴ گروه فرش های حیوان دار
- ۸۵ ..... ۱۱-۴ گروه فرش های ترنجی
- ۸۷ ..... ۱۲-۴ سرانجام دودمان صفوی و علت اعتلای هنر قالی بافی
- ۸۷ ..... ۱۳-۴ دوران افشاریان و زندیان
- ۸۷ ..... ۱-۱۳-۴ افشاریان
- ۸۸ ..... ۲-۱۳-۴ وضعیت قالی بافی دوره افشاریه
- ۸۸ ..... ۱۴-۴ زندیان
- ۸۹ ..... ۱۵-۴ جمع بندی و نتیجه گیری
- ۹۳ ..... فصل پنجم فرش دوره قاجار
- ۹۴ ..... ۱-۵ دوران قاجاریان
- ۹۶ ..... ۲-۵ رونق و احیای قالی بافی
- ۹۷ ..... ۳-۵ راه اندازی شرکتهای چند ملیتی فرش
- ۹۷ ..... ۴-۵ کهنه کردن قالی
- ۹۷ ..... ۵-۵ فاجعه رنگهای جوهری
- ۹۸ ..... ۶-۵ صادرات فرش در دوران قاجار
- ۹۸ ..... ۷-۵ طرح و نقش فرش های تاریخی دوران قاجار
- ۱۰۰ ..... ۸-۵ ویژگی های زیبا شناختی فرش های قاجار
- ۱۰۱ ..... ۹-۵ انتشار دو کتاب در زمینه فرش ایران
- ۱۰۱ ..... ۱-۹-۵ کتاب تجارت قالی رنگین به رنگ های جوهری
- ۱۰۱ ..... ۲-۹-۵ کتاب یادگار حسن از آثاروین

- ۱۰-۵ قالی های هوشنگ شاهی ۱۰۱
- ۱۱-۵ جایگاه هوشنگ شاه در فرهنگ ایران ۱۰۳
- ۱۲-۵ ویژگی های مشترک قالی های هوشنگ شاهی ۱۰۳
- ۱۳-۵ نتیجه گیری ۱۰۶
- منابع ۱۰۷

فهرست تصاویر

- ۲-۱ نمونه های چاقو های قالی بافی عهد مفرغ ۲۱
- ۲-۲- نمونه های چاقو های قالی بلفی مکشوفه در شهر سوخته ۲۴
- ۳-۲ فرش پازیریک ۲۶
- ۳-۳ یکی از نقوش قالی پازیریک ۳۲
- ۴-۲ فرش دیگری از دره پازیریک ۳۳
- ۵-۲ نمونه ای از نقوش مکشوفه در پارچه های دره پازیریک ۳۴
- ۶-۲ نقوش فرش پازیریک ۳۶
- ۷-۲ نقوش و نوع گره پازیریک ۳۷
- ۸-۲ داریوش شاه در حال شکار شیر ۴۰
- ۹-۲ نمونه فرش پیدا شده در شهر قومس ۴۵
- ۳-۱ فرش دوراسلامی نمونه ای از کاربرد نقش شیر در ۵۶
- ۴-۱ با نقش گرفت و گیر فرش شکارگاه درموزه وین ۸۲
- ۴-۲ نقش شیر در فرش دوره صفوی ۹۰
- ۴-۳ نقش شیر در حال گرفت و گیر در فرش های دوره صفوی ۹۱
- ۴-۴ کاربرد نقش شیر در دستبند های دوره هخامنشی ۹۱
- ۴-۵ دستبند هخامنشی ۹۲

فصل اول

۱-۱ بیان مساله:

طی این پژوهش به معنای نمادین شیر در هنر فرش ایران از هخامنشیان تا قاجاریان می پردازیم. هنری که تحقیق راجع به آن در یکصد سال است که آغاز شده (ژوله ۱۳۸۱، ۱) و از منظرهای تکنیک بافت و معانی طرح و نقش مایه مورد کنکاش قرار گرفته. در مورد نقش مایه ها و معانی آنها نکته ی اشتراک همه ی صاحب نظران ریشه ی اسطوره ای و آیینی نقش مایه های بکار رفته در این هنر است (فورد^۱، ۲۰۰۲، ۳۸).

از رویکرد های متفاوت بررسی معانی آیینی و اسطوره ای نقش مایه ها، دو رویکرد شاخص و مهم در روزگار ما وجود دارد. نقش مایه های آیینی و اسطوره ای که جهت یافتن معنای خود، دانش اسطوره شناسی با تاریخ ۲۰۰۰ ساله را بنا نهادند.

از بین تمامی رویکردهای این علم، یکی از مهمترین رویکرد ها که توسط ژیل پدوران^۲ مطرح گردیده، اسطوره کاوی نام دارد، رویکردی که حاصل از گذار از اسطوره سنجی است. اسطوره سنجی، نماینده ی ساختگرایی که صرفاً متن هنری را مورد بررسی قرار می دهد و به جز متن به دیگری نمی پرداخت به اسطوره کاوی نماینده ی پسا ساختگرایی رسید که به تأثیر متقابل متن هنری و اجتماع می پردازد. (نامور مطلق ۱۳۸۸، ۱۰۰، ۹۴). بعبارت دیگر این رویکرد به نقش جامعه در پیدایش، تحول و معنا پذیری نمادها و نشان ها می پردازد و نه صرفاً به اثر هنری و نمادهای آن بدون زمینه اجتماعی. این ویژگی خاص این رویکرد که همان توجه به زمینه اجتماعی است، به نوعی یاد آور نظر هگل در مورد هنر است که هنرمند و اثر هنری بی آنکه بدانند و یا بخواهد، در اثرش روحیه ی مسلط فکری و فرهنگی دورانش را باز می نمایند و به همین دلیل بیانگر «روح دوران» است. (احمدی، ۱۳۷۴، ۱۶۴)

این مساله در مورد هنر ایران زمین، علی الخصوص فرش حائز اهمیت است.

^۱ - Ford

^۲ - Gilbert Durand

توجه به زمینه‌ی اجتماعی اثر هنری یا به عبارت بهتر از نظر یاکوبسن از نظر کاربرد ارجاعی اثر هنری (همان، ۱۶۲) در مورد فرش اهمیت چندانی پیدا می‌کند، زیرا در سبک‌شناسی این هنر، سه مکتب متفاوت شهری، روستایی و عشایری (ژوله، ۱۵۷، ۱۳۸۱) در ابتدای شناخت فرشها خودنمایی می‌کند و راه تمایز هر نوع فرش را می‌نمایاند. در طی این تحقیق پس از شناخت انواع فرش که نقش شیر در آن‌ها بکار رفته با توجه به در دست داشتن ویژگی رویکرد اسطوره‌کاوانه به شناخت معناهای نمادین این نقش مایه در هر یک از آن جوامع می‌پردازیم. به بیان ساده تر آیا می‌توان مدعی وجود یک معنای ثابت برای نقش مایه‌ی شیر در هر ۳ سبک، با ویژگی‌های کاملاً متفاوت جوامع شهری، روستایی، عشایری بود؟

به سؤال فوق می‌توان گستره‌ی تاریخ هخامنشیان تا قاجاریان را نیز افزود.

آیا معنای نقش مایه‌ی شیر در قالیه‌های دوره‌ی ای که در تاریخ قدیم اولین و بزرگترین و محبوبترین امپراتوری جهان است. (سامی، ۱۳۸۸، ۱۰) یکسان است با معنای آن در یک جامعه‌ی عشیره‌ای و کوچ‌نشین و همان معنا را برای قالیه‌های نفیس شهری باف دوره‌ی صفوی که در دربارهای ثروتمند صفوی بافته شده؟ (حشمتی رضوی ۱۳۸۸، ۱۲۰) و همان معنای یکسان و ثابت را فرض کرد برای جامعه‌ی دوره‌ی قجر با ویژگی خاص ملی‌گرایی؟ (علی زاده طرفداری، ۱۳۸، ۱)

طی این پژوهش در پی بن‌فکنی از دگماتیسم معنای مطلق و یگانه برای نقش مایه‌های هنری هستیم و منظر معنا را به طرف تأثیر متقابل اثر و جامعه سوق می‌دهیم.

نتایج حاصل از این تحقیق برای شناخت هر چه بهتر ویژگی‌های خاص جوامع و گفتمان‌های آن‌ها که بر هنر و آثار هنری تأثیر می‌گذارد کمک می‌کند و دریچه‌های دیدگله ما را به سوی تأثیر متقابل متن و فرم بر یکدیگر و استفاده‌ی هر دوازهم آشکار می‌سازد.

۲-۱ هدف:

در طی این پژوهش، هدف اصلی: شناخت قالیه‌هایی است که از دوران هخامنشیان تا آخر دوره

قاجار نقش مایه ی شیر در آن ها بکار رفته است . صرفاً در این هنر، یعنی هنر فرش و نه هنرهای دیگر ادوار تاریخی مورد توجه این پژوهش ، پر واضح است که این نقش مایه، در هنرهای دیگر آن ادوار نیز بکار رفته برای مثال در دوره ی هخامنشی نقش شیر را می توان در مهرهای غلطان، تخت جمشید نیز مشاهده کرد (ژوله، ۱۳۸۱، ۳۰)، اما طی این پژوهش صرفاً ما به بررسی معنا پذیری و معنا دهی متقابل این نقش مایه در هنر فرش می پردازیم و دیگر هنرها در نظر قرار نمی دهیم.

پس از آن هدف فرعی شناخت جوامعی است که فرش در آن بافته شده که روستایی شهری یا عشایری هستند. (البته مبنای کار ما بر نمونه های موجود زیرا ممکن است این نقش مایه در صدها فرش دیگر هم بکار رفته باشد ولی در حال حاضر، نمونه ای از آن موجود نباشد) پس از آن، این نوع قالیه را به لحاظ کاربرد شان مورد بررسی قرار می دهیم که تجاری اند، یعنی این که به قصد فروش و تجارت بافته شده اند و یا مذهبی اند یعنی سجاده ای هستند و یا اینکه از نوع قالیه های عشایری اند و صرفاً برای استفاده ی شخصی خود در چادر بافته شده اند.

۳-۱ اهمیت موضوع:

بنا به روش پیشنهادی رویکرد مورد استفاده در این پژوهش، تأثیر متقابل جامعه و متن اثر هنری در معنا شناسی نقش مایه های نمادین و اسطوره ای، در معنا بخشی به نمادهای بکار رفته در هنر ایرانی کمک شایانی می کند.

زیرا، اسطوره کاوی علی رغم آنکه از بهترین رویکردهای اسطوره شناسی است و در غرب، به ویژه کتاب های متعددی درباره آن نوشته شده در ایران کمتر مورد توجه بوده و کمتر بکار گرفته و شناخته شده است زیرا در جامعه علمی ایران ، اسطوره شناسی سیر طبیعی نداشته و بیشتر در اسطوره شناسی موضوع و پیکره مدنظر بوده است. (نامور مطلق، ۱۳۸۸، ۹۸)

به این معنا، با توجه به ناشناخته بوده این رویکرد در ایران، این تحقیق به معنای حداقل، کمکی در جهت شناخت هرچه بیشتر این رویکرد به اسطوره شناسان خواهد بود و گشودن منظری نو در مقابل

چشمان هنر پژوهانی که علی‌الخصوص در فرش ایرانی به پژوهش می‌پردازند با توجه به گستره سبک‌شناسی فرش ایران در ۳ جامعه کاملاً متفاوت، (ژوله، ۱۳۸۱، ۱۲) لزوم به توجه به ویژگی‌های خاص هر جامعه در معنادهی نقش مایه‌ها به نظر می‌رسد تجزیه هنرمندان و جامعه‌شناسان نیز می‌توانند این تحقیق در برجسته شدن یک نقش در معنادهی، کمک گیرند.

۴-۱ سوال:

پس از انجام طبقه‌بندی فرش‌ها به سوالات زیر پاسخ می‌دهیم که:

- ۱- به چه میزان جامعه و ویژگی‌های خاص آن در دوره زمانی خاص بافت فرش، در رواج و یا عدم رواج این نقش مایه در قالی‌ها تاثیر گذار بوده؟
- ۲- چگونه این نقش مایه، در شرایط خاص روزگار خود، تغییر معنا می‌دهد و معنای مورد نظر ذهن بافنده با توجه به نیازهای اجتماعی را می‌گیرد؟
- ۳- چگونه این نقش مایه در خدمت گفتمان قدرت جامعه برای بیان ارزش‌های خود قرار گرفته؟

۵-۱ چهارچوب نظری تحقیق:

این پژوهش از پژوهش‌های کیفی بوده و با رویکرد اسطوره‌کاوانه و با پارادیم پسا ساختارگرایی تحقیق می‌کند.

۶-۱ گردآوری اطلاعات:

گردآوری اطلاعات این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای می‌باشد و در موارد امکان، از طریق مشاهده مستقیم فرش‌های موجود در موزه‌ها و جمع‌آوری عکس‌ها، در مواقع لزوم از مصاحبه هم استفاده می‌شود

۷-۱ روش تجزیه تحلیل اطلاعات:

در روش تجزیه تحلیل اطلاعات از روش تحلیلی و تطبیقی استفاده می شود.

۸-۱ ادبیات پژوهش:

پژوهش خاصی با این موضوع مورد مشاهده قرار نگرفته است، هر چند در کتاب های فرهنگ نماد بخش هایی راجع به نقشمایه شیر وجود دارد که در همه هنرها به بررسی می پردازد و نه صرفا هنر فرش.

کتابهایی هم به طور خاص به فرش پرداخته اند از قبیل:

تناولی، پرویز، **قالیچه های شیری فارس**، تهران، سروش ۱۳۶۸

که در آن صرفا فرش عشایری مد نظر است نه مثل این پژوهش فرش هایی از جوامع متفاوت و در پایان نامه ها:

حسن زاده، سالار، **پژوهش در قلمرو مفاهیم نقوش حیوانی فرش های ایران موزه انگلستان (دوره صفویه) تاکید و دیکتوریا آلبرت**، مددپور، محمد.

قاسمی، مریم، **بررسی قالی های دوره صفویه**، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: مهناز شایسته فر، دانشگاه آزاد اسلامی، تابستان ۱۳۸۶، ادبیات پژوهش

افشار، بهار، **بررسی قالی های دوره قاجاریه موزه فرش ایران**، پایان نامه کارشناسی موزه داری، استاد راهنما: دکتر منصورزاده مرکز آموزش عالی میراث فرهنگی، تابستان ۱۳۸۶

است که در آنها به طور کلی به نقشمایه های حیوانی پرداخته شده و جدای از این که از رویکرد این پژوهش استفاده نمی کنند از نظر ادواتاریخی نیز محدودتر از این پژوهش هستند.

ادبیات پژوهش خارجی:

در این منابع هم منبع مشخصی راجع به نقش مایه شیر وجود ندارد ولی به طور مجمل و گذرا در کتابهای: